

MAGDALENA MOJ
Opole

CHARAKTERYSTYKA IMION NADAWANYCH DZIECIOM W KRASIEJOWIE W LATACH 1831-1910

WPROWADZENIE

Dane zawarte w księgach metrykalnych parafii są swoistą skarbnicą wiedzy na temat dawnych mieszkańców, a w badaniach naukowych z zakresu demografii historycznej¹ stanowią podstawę analiz. Temat poniższych rozważań dotyczy położonej w dzisiejszym województwie opolskim, oddalonej ok. 25 km od Opola miejscowości Krasiejów (Krascheow), która do 1867 r. była filią parafii macierzystej ze Szczedrzyka. W zapisach z księgi chrztów (prowadzonej od czerwca 1831 r.) wymienione zostały sąsiadujące miejscowości: Carmerau, Creuzthal, Friedrichgrätz, Hüttendorf, Jedlitze, Krascheow, Malapane, Mischline, Münchhausen, i Schodnia. Mieszkańcy Krasiejowa trudnili się rolnictwem, a także pracowali w pobliskiej hucie². Wskazuje na to jedna z rubryk, przeznaczona na wpisanie zawodu ojca dziecka, jednak nie zawsze była ona przez księdza wypełniana. Zapisy w księgach metrykalnych wskazywały także m.in. zawody rzemieślnicze.

Przyjęta na użytek badań cezura otwiera się wraz z zapoczątkowaniem księgi chrztów i trwa do chwili zwiększenia się mobilności mieszkańców, którą determi-

¹ Ta subdyscyplina należy do dziedziny demografii, dyscypliny naukowej badającej zmiany zachodzące w społeczeństwie, a także zjawiska im towarzyszące. Czynnikiem wyróżniającym tę dziedzinę jest badanie przeszłości historycznej. Patrz C. Kukło, *Demografia Rzeczypospolitej przedrozbiorowej*, Warszawa 2009, s. 13-14; M. Moj, *Demografia historyczna wsi Krasiejów w latach 1867-1906* (maszynopis), Opole 2013, s. 4.

² Budowa huty w Krasiejowie (filia zakładu Królewsko-Pruskiej Żelaznej Huty z Ozimka) rozpoczęła się w 1754 r., a usytuowano ją na prawym brzegu rzeki Mała Panew. Produkcja została zapoczątkowana w 1768 r. Po 47 latach działalności nastąpiły zmiany w produkcji, którą przekwalifikowano na wytwarzanie karabinów. Działalność zakładu, którym od 1821 r. zarządzało wojsko, została definitywnie zakończona w 1851 r. Wówczas zdecydowano o sprzedaży nieruchomości. Ich nabywcą w 1860 r. został młynarz z Koźła Franz Adamietz, który zaadaptował budynki i uruchomił w tym miejscu młyn tzw. amerykański. Młyn posiadał dwie nazwy zwyczajowe: od nazwiska nowego właściciela – Adamietzmühle (młyn Adamtów) i po poprzedniej produkcji – Waffelmühle. Patrz J. T. Juros, *W Dolinie Małej Panwi – historia fryderycjańskiej osady hutniczej Ozimek/Malapane od 1754 do 1945 roku*, Ozimek 2010, s. 124. K. Mientus, *Filia huty Malapanew w Krasiejowie*, „Wiadomości Ozimskie”, 2001, nr 2, s. 4. M. Moj, *Krasiejów. Monografia kulturowa* (maszynopis), Opole 2011, s. 13-14.

nowała budowa kolei żelaznej, stacji kolejowej, a następnie cegielni³. Wraz z nimi nastąpił przełom, którego efekty były widoczne na obszarze wsi, jak również wśród lokalnej społeczności⁴. Analizie poddano zapisy z niemal 80 lat, a obraz poszczególnych dziesięcioleci zaprezentowano w układzie tabelarycznym.

Ukazanie problematyki wyborów imion pierwszych, drugich i trzecich udokumentowanych w księgach metrykalnych Krasiejowa ma na celu przedstawienie częstotliwości i skali ich nadawania oraz czynników wpływających na decyzję rodziców⁵. Niejako pośrednie znaczenie wywierał dzień narodzin dziecka, gdyż zwyczajowo nadawano imiona świętego patrona, w myśl powiedzenia „dziecko samo sobie przyniosło miano”⁶.

Celem artykułu jest przeanalizowanie sezonowości występujących imion męskich i żeńskich, co bezpośrednio odwołuje się do kalendarza katolickiego. Można domniemywać, że przywiązanie społeczności wiejskiej do tradycji kościelnych, głęboka wiara, a także kult świętych patronów, nie pozostają bez znaczenia.

Innym z poruszonych aspektów jest wybór imienia dziecka nieślubnego, które już w łonie matki było napiętnowane przez społeczność wiejską. Ksiądz skrupulatnie odnotowywał narodziny wpisując *unehelich*⁷ (z niem. nieślubny), a w rubryce zawodu ojca sformułowanie *Magd*⁸ (z niem. dziewczka, służąca, dziewica) oraz zawód ojca kobiety, np. *Förstertochter* (z niem. córka leśniczego)⁹. Liczba nadawanych imion mogła wskazywać na status społeczny rodziców. Zwracająca uwagę powtarzalność tych samych imion podczas chrztu kilkorga dzieci, wynikała zapewne z niepisanej tradycji.

Podjęmując problematykę nadawania imion dzieciom, oprócz szczegółowej analizy ksiąg metrykalnych, odwołano się do literatury przedmiotu. Na szczególną uwagę zasługują naukowe pozycje bibliograficzne autorstwa Małgorzaty Żmijewskiej, Katarzyny Iluk, Anny Zielińskiej, Doroty Simonides, a także książki pod redakcją Zbigniewa Kwaśnego. Została w nich zaprezentowana metodologia oraz analizy nadawania imion z przywołaniem parafii oraz ludowe konteksty problematyki. Ponadto odwołano się do publikacji historycznych przedstawiających historię Krasiejowa i innych źródeł drukowanych¹⁰.

³ Budowę kolei żelaznej rozpoczęto w 1854 r., jej poświęcenie miało miejsce cztery lata później. Natomiast w 1900 r. zapoczątkowano prace budowlane dworca kolejowego, a w 1910 r. miejscowej cegielni. Por. K. Mientus, *140 lat żelaznej kolei*, „Wiadomości Ozimskie”, 1998, nr 2, s. 12; [www.krasiejow.pl], 30.11.2010 r.; M. Moj, *Krasiejów. Monografia...* (dalej: *op. cit.*), s. 17.

⁴ W 1910 r. liczba ludności wynosiła 1347 mieszkańców. Wzrosła w porównaniu do 1900 r. o 101 osób. J. Madeja, *Powiat opolski. Szkice monograficzne*, Opole 1969, s. 368; M. Moj, *op. cit.*, s. 18.

⁵ Inspirację do podjęcia problemu stanowi wspomniana rozprawa: M. Moj, *Demografia historyczna...*

⁶ D. Simonides, *Od kolebki do grobu. Śląskie wierzenia, zwyczaje i obrzędy rodzinne w XIX wieku*, Opole 1988, s. 46.

⁷ G. Wahrig, *Deutsches Wörterbuch*, Berlin 1974, s. 3705; M. Moj, *Demografia historyczna...*, s. 13.

⁸ P. Hermann, W. Betz., *Deutsches Wörterbuch*, München 1966, s. 411; M. Moj, *op. cit.*, s. 12-13.

⁹ M. Moj, *op. cit.*, s. 12-13.

¹⁰ M. in. *Schematismus des Bisthums Breslau*. Odwołano się do publikacji bp. Wincentego Urbana opisującej parafię w Krasiejowie, której podstawę stanowiły raporty wizytacyjne. Innym z niepubliko-

W źródle *Schematismus des Bisthums Breslau*¹¹ wskazano na posługiwanie się przez mieszkańców parafii językami polskim i niemieckim. Znalazło to odzwierciedlenie w formie zapisu imion dzieci, które miały nie tylko niemieckie, ale też łacińskie brzmienie. Przykładem są głównie odpowiedniki męskie m.in.: Aloysius, Nicodemus, Dominikus, Petrus, Bartholomeus, Rochus, Mattheus, zaś w odniesieniu do żeńskich (np. Dorothea) było to o wiele rzadsze zjawisko. W parafii Witków Śląski, analizowanej przez K. Iluk, również chłopcy otrzymywali łacińsko brzmiące imiona, natomiast z czasem zapisy te były wyłącznie niemieckojęzyczne¹².

Nadanie imienia dziecku było powinnością rodziców, jednakże – jak zauważa Henryka Wesołowska – w niektórych przypadkach wpływ wywierali również jego rodzice chrzestni, tzw. „potki”. Przestrzegano zasady, aby nie nadawać imienia, które występowało w kalendarzu po narodzinach potomka, co mogło niekorzystnie wpłynąć na jego rozwój.

Analiza wpisów wskazuje, że powracano do tradycji imion rodowych, ale unikano nadawania imion ojca lub matki dziecka; preferowano imiona babci, dziadka, bądź też pradziadków¹³. W rozważaniach K. Iluk – opartych na dziejach parafii Witków Śląski – praktyki nadawania imion rodziców były rzadkie, a te, które występowały, przeważały wśród imion męskich¹⁴. W Krasiejowie zdarzały się nieliczne przypadki, gdy dzieci nosiły imiona jednego z rodziców¹⁵. Zauważono też dziedziczenie imienia w każdym następującym po sobie pokoleniu¹⁶. Przykład stanowi rodzina Klimków, w której dziewczęta otrzymywały imię Martha.

W analizowanym okresie urodziło się w Krasiejowie 3205 dzieci, które zostały odnotowane w parafialnych księgach metrykalnych. Wśród nich dominowali chłopcy – 1621 urodzeń, wobec 1552 dziewczynek. W ogólnej liczbie ujęto adnotacje o dzieciach, które zmarły podczas porodu, bądź też krótko po nim. W takich wypadkach zapis pozostawał bez wskazania imienia czy płci dziecka. Taka formuła dotyczyła 32 urodzeń, należy jednak nadmienić, że nie stanowiło to reguły. Niektóre z tych dzieci otrzymywały imiona, mimo adnotacji o chrzcie z wody, udzielonym najczęściej przez położną w chwili zagrożenia życia i rychłej śmierci.

wanych źródeł był maszynopis ks. Gerarda Strzeduły, pochodzący ze zbiorów parafii w Szczedrzyku. M. Moj, *op. cit.*, s. 5.

¹¹ *Schematismus des Bisthums Breslau*, Breslau 1887, s. 123; 1891, s. 132; 1895, s. 133.

¹² K. Iluk, *Ludność parafii Witków Śląski w latach 1851-1898*, Wrocław 1998, s. 36.

¹³ H. Wesołowska, *Zwyczaj i obrzędy urodzinowe*, [w:] *Kultura ludowa śląskiej ludności rodzimej*, pod. red. D. Simonides, Wrocław - Warszawa 1991, s. 251.

¹⁴ K. Iluk, *op. cit.*, s. 36.

¹⁵ Wśród nich można wymienić imiona: Paul, Anton, Ludwig, Franz, Carl, Maria, Franziska. W jednym przypadku ojciec nosił imię Franz, a jego córka otrzymała na chrzcie zdrobnienie żeńskiej formy imienia Franzka.

¹⁶ H. Wesołowska, *op. cit.*, s. 251.

PIERWSZE IMIONA DZIECI

Przeglądających adnotacje z ksiąg metrykalnych chrztów w analizowanym okresie zadziwić może powtarzalność niektórych imion. Z zapisów wynika, że po kilkoro dzieci (zarówno chłopców, jak i dziewczynek) nosiło to samo imię, np. Franz – Franziska, Joseph – Josepha, Johann – Johanna. Podobną regułę wskazała D. Simonides, która nadmieniła, iż np. dzieci narodzone po 19 marca, bądź w krótkim czasie po tej dacie, podczas chrztów otrzymywały imię Józefa albo Józefiny¹⁷.

Jerzy Myszor stwierdził, że w XIX w. dzieci otrzymywały wyłącznie jedno imię¹⁸. Na jego słowa powołała się, m.in. K. Iluk, jednakże w analizowanej przez nią parafii teza ta nie znalazła potwierdzenia¹⁹.

Tabela 1

Najpopularniejsze imiona nadawane noworodkom płci męskiej

Lp.	Imiona	1831*- -1840	1841- -1850	1851- -1860	1861- -1870	1871- -1880	1881- -1890	1891- -1900	1901- -1910	Suma
1.	Andreas	3	4	5	13	6	5	6	5	47
2.	Anton	5	5	6	7	3	6	7	11	50
3.	Carl	5	9	8	16	15	9	6	14	82
4.	Franz	18	20	13	19	27	16	17	15	145
5.	Johann	12	24	22	41	34	25	43	27	228
6.	Joseph	10	4	9	17	16	10	13	35	114
7.	Paul	6	6	6	12	17	18	21	17	103
8.	Peter	5	4	16	9	9	4	6	5	58
9.	Thomas	10	4	6	4	6	9	7	5	51
10.	Suma	74	80	91	138	133	102	126	134	878

Źródło: opracowanie własne na podstawie Księgi metrykalnej z lat 1831-1910, Archiwum Parafii Rzymskokatolickiej, księgi chrztów.

* Księga metrykalna chrztów rozpoczynała się wpisem od czerwca.

Wśród najpopularniejszych imion męskich 228 razy odnotowano Johann, w 145 zapisach Franz, i w 114 przypadkach Joseph. Pozostałe miana powtarzały się w adnotacjach księdza z mniejszą częstotliwością, znajdowały się wśród nich: Paul, Carl, Peter, Thomas, Anton i Andreas. Na popularność tych imion zwróciła też uwagę M. Żmijewska. Stwierdziła ona różne natężenie zjawiska na obszarze Śląska, ale

¹⁷ D. Simonides, *op. cit.*, s. 46.

¹⁸ J. Myszor, *Duszpasterstwo parafialne na Górnym Śląsku w latach 1821-1914*, Katowice 1991, s. 60.

¹⁹ K. Iluk, *op. cit.*, s. 36.

z przytoczeniem zaprezentowanych imion²⁰. Zwróciła nadto uwagę, że imiona żeńskie wyróżniała większa różnorodność, co w Krasiejowie nie znajduje potwierdzenia (podobnie jak w parafii Witków Śląski). Nie przeczy to twierdzeniu, iż rodzice nadawali dzieciom imiona świętego patrona, co wówczas uważano za typowo chłopski zwyczaj. Zapewne zachowanie szlachty wpływało na tempo zmian, powodujących zaprzestanie pielęgnowania tego zwyczaju²¹.

Zaprezentowane powyżej imiona równie często otrzymywały na chrzcie także dzieci z innych parafii. Zmieniała się jedynie częstotliwość ich nadawania, na co zwracają uwagę autorzy wskazywanych analiz. Tendencje takie zauważono m.in. w parafii tyskiej i Witkowie Śląskim²². W rozważaniach M. Żmijewskiej do najpopularniejszych imion należały: Jan, Jakub, Paweł, Walenty, Wojciech i Franciszek²³. Z kolei K. Iluk wyróżniła brzmiące w języku niemieckim: Paul, Joseph, Heinrich, August, Johann, Karl oraz Franz²⁴. Podobne wskazała A. Zielińska w odniesieniu do parafii toruńskiej: Jan, Józef, Franciszek, Karol, August i Antoni. Autorka przywołała również imiona nadawane w rodzinach ewangelickich, tj. Jan, Karol, Fryderyk, August, Michał i Jakub²⁵. Odzwierciedla to stałą popularność powyższych imion, niejako modę na ich nadawanie i szczególny kult ich świętych patronów.

Tabela 2

Najpopularniejsze imiona nadawane noworodkom płci żeńskiej

Lp.	Imiona	1831*- -1840	1841- -1850	1851- -1860	1861- -1870	1871- -1880	1881- -1890	1891- -1900	1901- -1910	Suma
1.	Anna	10	13	10	6	2	2	24	16	83
2.	Catharina	12	10	5	10	16	10	6	3	72
3.	Franziska	25	16	12	26	22	9	6	1	117
4.	Hedwig	9	9	3	7	7	10	13	16	74
5.	Margaretha	6	7	5	6	3	3	5	5	40
6.	Maria	38	28	21	40	36	35	29	63	290
7.	Suma	100	83	56	95	86	69	83	104	676

Źródło: opracowanie własne na podstawie Księgi metrykalnej z lat 1831-1910, Archiwum Parafii Rzymskokatolickiej, księgi chrztów.

* Księga metrykalna chrztów rozpoczynała się wpisem od czerwca.

²⁰ M. Żmijewska, *Ludność parafii tyskiej od 1749 roku do połowy XIX wieku w świetle ksiąg metrykalnych. Studium demograficzno-społeczne*, Katowice 2007, s. 154.

²¹ *Ibidem*, s. 46; K. Iluk, *op. cit.*, s. 36.

²² M. Żmijewska, *op. cit.*, s. 154; K. Iluk, *op. cit.*, s. 36.

²³ *Ibidem*, s. 153.

²⁴ K. Iluk, *op. cit.*, s. 36.

²⁵ A. Zielińska, *Imiona chrzestne wśród katolików i ewangelików w Toruniu w XIX i początku XX wieku*, [w:] *Rocznik Toruński*, t. 39, Toruń 2012, s. 180, 183.

W tabeli 2 przedstawiono najpopularniejsze z imion żeńskich nadawanych dzieciom. Wśród nich znalazły się: Maria, Franziska i Anna. Ksiądz w Krasiejowie stosował również zdrobnienia, wpisując np. Franzka. Zapewne było to celowe skrócenie długiego imienia. Pozostałe z zaprezentowanych, a więc Hedwig, Catharina i Margaretha mogły – podobnie jak Anna – nawiązywać do kultu świętych patronek. Patronką datowanej na 1518 r. świątyni w Krasiejowie była św. Małgorzata²⁶, kościół wzniesiony w 1804 r. poświęcony był św. Barbarze, a choć następny, z 1912 r. był pod wezwaniem św. Małgorzaty²⁷, to jednak liczba dziewczynek, którym dawano to imię nie była wielka. Kult patronki świątyni nie miał w krasiejowskiej parafii większego wpływu na decyzje rodziców o nadawaniu jej imienia dziewczętom.

W parafii tyskiej najpopularniejszymi imionami były: Maria, Zofia, Jadwiga, Katarzyna i Anna²⁸. W miejscowościach wchodzących w skład parafii Witków Śląski wyróżniono następujące: Anna, Maria, Hedwig, Martha oraz Bertha²⁹. Według wyników badań z parafii rzymskokatolickich w Toruniu, dominowały imiona: Marianna, Anna, Katarzyna, Julianna, Joanna i Maria. Przytoczone powyżej imiona cechowało powszechne występowanie, ale ich popularność zależała od kilku wspomnianych wcześniej czynników, np. kultu patrona świątyni, kaplicy, propozycji duchownych, a w końcu tradycji rodzinnych. Zwróciła na to uwagę A. Zielińska, która oprócz analizy toruńskich parafii rzymskokatolickich, zaprezentowała też – jak wspomniano – wyniki kwerendy w trzech wspólnotach ewangelickich, gdzie nadawane imiona brzmiały podobnie: Anna, Maria, Karolina, Wilhelmina, Emilia i Dorota³⁰.

Wśród członków społeczności lokalnej zdarzały się przypadki nadawania dzieciom bardzo rzadko występujących imion. Mogło mieć to związek z patronem dnia urodzenia, bądź też z prośbą skierowaną do kapłana o pomoc w wyborze mienia potomka. Poniżej wyszczególniono po trzy imiona chłopców i dziewcząt w odniesieniu do każdego dziesięciolecia, kierując się ich niską częstotliwością występowania, brzmieniem oraz niepowtarzalnością (zob. tab. 3).

Imiona dzieci płci męskiej wyróżniało łacińskie brzmienie miana chłopców: Blaseus, Albinus, Nicodemus, Julius, podobnie w tabeli mian żeńskich odznacza się Dorothea.

W przypadku dzieci z prawego łóża można było przywoływać pełną gamę różnorodnych imion. Inaczej przedstawia się sytuacja kobiet, które urodziły dziecko nieślubne. Tutaj dominowały imiona pierwszych rodziców Adama i Ewy.

²⁶ F. X. Seppelt, *Geschichte des Bistums Breslau*, Breslau 1929, s. 146-147; G. Strzeduła, *Kronika Parafii Szczedrzyk*, (maszynopis), Szczedrzyk, 1983, s. 9-10, 22; W. Urban, *Zarys dziejów duszpasterstwa w parafii Krasiejów na Opolszczyźnie*, Wrocław 1979, s. 191, 198, H. Neuling, *Schlesiens Kirchorte und ihre Kirchlichen Stiftungen bis zum Ausgange des Mittelalters: Namens des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens*, Breslau 1902, s. 362.

²⁷ „100 lat kościoła św. Małgorzaty w Krasiejowie, 1912-2012”, [folder okazjonalny], Krasiejów 2012, s. 4-5.

²⁸ M. Żmijewska, *op. cit.*, s. 154.

²⁹ K. Iluk, *op. cit.*, s. 36.

³⁰ A. Zielińska, *op. cit.*, s. 166, 169, 180, 183.

Tabela 3

Imiona najrzadziej nadawane chłopcom i dziewczynom

Lp.	Lata	Imiona męskie	Imiona żeńskie
1.	1831-1840	Adolph Blaseus Hugo	Albina Augusta Magdalena
2.	1841-1850	Albin Lucas Theophil	Clara Leopoldine Wilhelmine
3.	1851-1860	Caspar Gabriel Gustav	Elisabeth Rosa Sophia
4.	1861-1870	Albinus Isidor Rudolph	Caecilie Dorothea Helene
5.	1871-1880	Ottomar Pius Vinzent	Apollonie Eva Lucie
6.	1881-1890	Albin Hyazinth Maximilian	Caroline Erna Valesca
7.	1891-1900	Adolph Casmir Otto	Elfride Seraphine Veronica
8.	1901-1910	Bruno Nicomemus Julius	Emma Mathilde Philomena

³⁰ Źródło: opracowanie własne na podstawie Księgi metrykalnej z lat 1831-1910, Archiwum Parafii Rzymsko-katolickiej, księgi chrztów.

Z niewielkimi wyjątkami w 1845 r. nadawano imiona Chrystian, Ludwik, Johann; w 1846 r. – Valentin (podobnie w 1848 r.), w 1849 r. – Franziska i Catharina, a rok później Anna. W 1853 r. nadano takie imiona, jak Johann, August, Maria. Od 1859 r. coraz częstsze były przypadki piętnowania dzieci z nieprawego łoża imionami Adama i Ewy. W latach 1884-1898 powtarzała się ta niepisana zasada, która zaczęła stanowić swego rodzaju regułę. Jedyny wyjątek stanowiły narodzone bliźniaczki, z których jedna otrzymała wspomniane imię, a druga Magdalena (imię biblijnej grzesznicy)³¹. Kolejne dziesięciolecia potwierdzały wcześniejszy rezultat analiz.

³¹ M. Moj, *op. cit.*, s. 47.

Zupełnie inne znaczenie nadawania imion Adam i Ewa przedstawiła D. Simonides, która zauważyła, że otrzymywało je następne dziecko, narodzone po śmierci pierwszego potomka³².

Ewenement stanowiły dwa zapisy w księgach chrztów o narodzinach trojaczków (w 1909 r. oraz 1910 r.); wcześniej w analizowanym okresie przychodziły na świat bliźnięta. Rodzice dzieci nadali każdemu jedno imię. Pierwszymi trojaczkami byli chłopcy: Wilhelm, Julius i Theodor, druga grupa to dwie dziewczynki: Clara i Maria oraz chłopiec – Paul. Adnotacja księdza została uzupełniona informacją o śmierci drugich trojaczków podczas porodu, otrzymały chrzest z wody udzielony przez położną.

IMIONA DRUGIE I TRZECIE

Według 2859 adnotacji dzieciom nadano jedno imię. Grupa 314 dzieci otrzymała więcej, aniżeli jedno imię. Wystąpiły zaledwie trzy przypadki, w których dwaj chłopcy i jedna dziewczynka otrzymali cztery imiona³³. Byli to potomkowie miejscowego młynarza Johanna Adamtza. Pozostałe dzieci, mające dwa lub trzy imiona, miały ojców, którzy nie trudnili się rolnictwem. Reprezentowali oni zawody rzemieślnicze i urzędnicze (wyróżnić można: nauczyciela, organistę, kowala, zwierzchnika kolei żelaznej czy sprzedawcę). W księdze chrztów nie wpisywano zawodu matek, gdyż ich główną rolą było zajmowanie się gospodarstwem domowym i wychowanie potomstwa.

Spoglądając na powyższy układ danych, jak również w zapisy z ksiąg metrykalnych, nie we wszystkich przypadkach można stwierdzić zależność pomiędzy nadaniem kolejnych imion a statusem społecznym rodziców. Kobieta, która przedwcześnie zaszła w ciążę, jeszcze przed zawarciem związku małżeńskiego, była narażona na plotki wynikające z powszechnego poglądu o znieważeniu przez nią małżeństwa i rodziny³⁴. Panny, które zostały zgwałcone, nie miały możliwości jakiegokolwiek obrotu, ukarania oprawcy, gdyż właśnie kobiety uważano za winne poczęcia nieślubnego dziecka. Mężczyzn usprawiedliwiano tłumacząc, iż „musi się wyszumieć”³⁵.

W latach 1831-1840 pięcioro dzieci miało dwa lub więcej imion. W latach 1841-1850 wystąpiły 43 przypadki, w których 20 chłopców i 19 dziewcząt miało drugie imiona. W grupie imion trzecich przeważały dziewczęta. Następne dziesięciolecie przedstawiało podobny rozkład danych. W latach 1861-1870 w liczbie posiadających drugie imiona nieznacznie dominowały dzieci płci męskiej, a jedna dziewczynka i jeden chłopiec mieli po trzy imiona. Ciekawie prezentuje się kolejnych dziesięć lat, w których pojawiły się cztery imiona potomków rodziny Adamietz. Ponadto chłopcy

³² D. Simonides, *op. cit.*, s. 46.

³³ Imiona dzieci: Franz Johannes Adolph Paul, Ottomar Martin Josef Johann oraz dziewczynki Marie Victoria Elisabeth Catharina

³⁴ I. Bukraba-Rylska, *Socjologia wsi polskiej*, Warszawa 2008, s. 147; M. Moj, *Demografia...*, s. 48.

³⁵ B. Ogródowska, *Polskie tradycje i obyczaje rodzinne*, Warszawa 2008, s. 14; I. Bukraba-Rylska, *Socjologia wsi*, s. 149-150; M. Moj, *op. cit.*, s. 48.

wciąż nieznacznie przewyższali liczbą drugich mian dziewczęta, zaś dwie z nich posiadały trzy imiona. Kolejnych trzydzieści lat pokazało, że rodzice częściej nadawali po dwa imiona chłopcom, natomiast w ostatnim analizowanym okresie, najwięcej dziewczęta posiadało trzecie imiona.

Taki rozkład danych pokazuje, że imiona drugie przeważają wśród dzieci płci męskiej, natomiast w gronie dziewcząt rodzice częściej nadawali trzy imiona. Z kolei wyboru czterech imion dokonali rodzice tylko trojga dzieci. K. Iluk nie wykazała związku pomiędzy liczbą nadawanych imion a statusem społecznym bądź zawodowym ojca dziecka. W parafii Witków Śląski potomkowie otrzymywali najczęściej dwa imiona³⁶.

Tabela 4

Występowanie kolejnych imion z uwzględnieniem płci dzieci

Lp.	Lata	Imiona						Suma
		II		III		IV		
		Chł.*	Dz.**	Chł.	Dz.	Chł.	Dz.	
1.	1831-1840	4	—	—	1	—	—	5
2.	1841-1850	20	19	1	3	—	—	43
3.	1851-1860	15	10	1	2	—	—	28
4.	1861-1870	12	11	1	1	—	—	25
5.	1871-1880	16	12	—	2	2	1	33
6.	1881-1890	17	14	3	3	—	—	37
7.	1891-1900	32	28	2	1	—	—	63
8.	1901-1910	40	31	3	6	—	—	80
	Suma	156	125	11	19	2	1	314

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Księgi metrykalnej z lat 1831-1910, Archiwum Parafii Rzymskokatolickiej, księgi chrztów.

* Chł. — chłopcy.

** Dz. — dziewczynki.

Z ksiąg metrykalnych dotyczących Krasiejowa wynika, że jedna para dziewczęcych bliźniąt otrzymała dwa imiona podczas ceremonii sakramentu chrztu. Według sześciu zapisów (trzej chłopcy i trzy dziewczynki) dzieciom nieślubnym nadano dwa imiona, natomiast jedno dziecko płci żeńskiej otrzymało trzy miana. Dwaj chłopcy posiadali pierwsze imię Adam, a jedna z dziewczynek Ewa.

O zamożności rodziców mógł świadczyć fakt nadania czterech imion, gdyż ojciec dzieci był młynarzem i posiadał ziemię w obrębie wioski. To jedyny tego rodzaju przypadek, stąd nie może on rzutować na efekt analiz. Nadawanie trzech imion nie było tak powszechnym procederem. Otrzymywali je potomkowie, których ojciec

³⁶ K. Iluk, *op. cit.*, s. 36.

piastował stanowisko urzędnicze bądź był nauczycielem, zatem z uwagi na pełnioną funkcję był szanowany w miejscowości. Przyrównując do ogólnej liczby narodzonych dzieci i kolejnych imion, grupa potomków z trzema mianami nie była nadto liczna, aczkolwiek odnotowano występowanie tego zjawiska.

Imiona drugie dziewczynek, które najczęściej się powtarzały: Anna, Antonia, Auguste, Barbara, Caroline, Constantina, Franzka, Gabriele, Gertrud, Helene, Julia, Marie, Martha, Pauline, Rosalia, Sophie, Susanna, Veronica.

Imiona trzecie dziewczynek: Alma, Anna, Antonia, Eva, Hedwig, Johanna, Margarethe, Marie, Martha, Mathilde, Sophia, Valerie.

Imiona drugie chłopców przeważnie nadawane w krasiejowej parafii: Adam, Albert, Aloys, Andreas, Anton, Carl, Franz, Jacob, Johannes, Joseph, Laurentius, Ludwig, Martin, Max, Maximilian, Peter, Silvester, Theodor, Wilhelm.

Imiona trzecie chłopców: Adolph, Emil, Franz, Friedrich, Georg, Johann, Joseph, Wilhelm.

Wymienione imiona w przeważającej części były odnotowywane jako imiona pierwsze, lecz częstotliwość ich nadawania przez rodziców była zróżnicowana. Wyjątek stanowiło imię z grupy mian trzecich, które otrzymała dziewczynka Alma. W zapisach krasiejowskich ksiąg metrykalnych pojawiło się pierwsze raz w 1875 r.

SEZONOWOŚĆ IMION PIERWSZYCH

Sezonowość imion została przedstawiona z uwzględnieniem miesięcy oraz wyszczególnieniem najpopularniejszych imion żeńskich i męskich (zob. tab. 5 i 6). Ich analiza ma na celu sprawdzenie, czy imię dziecka nadawane na chrzcie ma związek z dniem jego narodzin.

Zwyczajowo potomkom nadawano imiona zgodnie z kalendarzem katolickim i patronem dnia jego narodzin. Dziewczęta najczęściej powierzano Matce Boskiej, której święta i szczególny kult przypadały w różnych miesiącach, m.in. w sierpniu³⁷. Spoglądając w dane dotyczące nadawania imienia Maria można stwierdzić jego popularność na przestrzeni całego roku (zob. tab. 5). Najwięcej dziewczynek otrzymywało to imię w sierpniu (39 przypadków), lipcu (38 adnotacji) i czerwcu (34 zapisów). Potwierdza to hipotezę o nadawaniu imion przed, jak i krótko po świętach maryjnych. Najrzadziej imię Maria nadawano w lutym (9 przypadków), maju (10 zapisów) i październiku (14 adnotacji). Miesięczne dane liczbowe pozwalają stwierdzić, iż nie zachodziła określona sezonowość nadawanych imion. Rodzice w każdym z miesięcy oddawali swoje córki pod opiekę świętej patronki. Podobną prawidłowość w parafii tyskiej przedstawiła M. Żmijewska³⁸.

Kolejnym z popularniejszych imion była Franziska, której święto przypada 4 października. Mieszkańcy wsi w 14 przypadkach wybrali w tym miesiącu to imię dla

³⁷ Matki Boskiej Zielnej – 15 VIII, Matki Boskiej Królowej – 22 VIII i Matki Boskiej Częstochowskiej – 26 VIII.

³⁸ M. Żmijewska, *op. cit.*, s. 161.

dziewczynki. Większa ich liczba uczyniła to we wrześniu (24 dzieci płci żeńskiej) oraz w marcu (20 imion). Nie zauważono zainteresowania tym imieniem w lipcu, a w maju (zaledwie dwa zapisy), czerwcu (trzy adnotacje), listopadzie (dwa przypadki) i grudniu było ich niewiele. Imię to pojawiało się w większości miesięcy, stąd można wysnuć wniosek o zaniku sezonowości. Jedynie w listopadzie krasiejowianie nie nadali córkom wspomnianego miana.

Tabela 5

Sezonowość nadawania najpopularniejszych imion żeńskich w latach 1831-1910

Imiona żeńskie	Miesiące												Suma
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
Anna	4	6	3	3	11	6	23	9	4	5	4	5	83
Catharina	7	3	3	24	2	–	1	–	–	4	28	–	72
Franziska	12	14	20	13	2	3	–	7	24	14	2	6	117
Hedwig	1	–	1	–	–	1	2	6	19	43	1	–	74
Margarethe	–	–	–	–	2	20	15	–	–	1	1	1	40
Maria	15	9	27	23	10	34	38	39	25	14	29	27	290
Suma	39	32	54	63	27	64	79	61	72	81	65	39	676

Źródło: opracowanie własne na podstawie Księgi metrykalnej z lat 1831-1910, Archiwum Parafii Rzymskokatolickiej, księgi chrztów.

Popularną na Śląsku patronką jest święta Anna³⁹. Także mieszkańcy Krasiejowa często nadawali dzieciom to imię. Miało to związek m.in. z jej kultem, który odzwierciedlał ruch pielgrzymkowy na Górę św. Anny. Najwięcej dziewcząt otrzymywało imię tej patronki w lipcu, kiedy 26 dnia tego miesiąca przypada jej święto (łącznie 23 wzmianki). W każdym z miesięcy zdarzało się oddanie córek pod opiekę św. Anny, również w tym przypadku nie można więc mówić o ściśle określonej sezonowości nadawania imienia.

Imię Catharina (święto patronki 25 listopada) rodzice najczęściej nadawali w listopadzie (28 przypadków) i kwietniu (24 zapisy). W pozostałych miesiącach (z wyjątkiem czerwca, sierpnia, września i grudnia, kiedy imię to wcale nie występowało), pojawiało się rzadziej.

Imię Hedwig otrzymywały dzieci płci żeńskiej, urodzone w październiku, kiedy przypada święto patronki. W tym czasie 43 dziewczynki otrzymały je na chrzcie. Imię to nie występowało w miesiącach lutym, kwietniu, maju i grudniu. Rozkład danych liczbowych pokazuje, że rodzice przestrzegali zasady nadawania imienia patrona w terminie poprzedzającym to święto⁴⁰. Tylko jedna z córek otrzymała je w listopa-

³⁹ *Ibidem*, s. 161.

⁴⁰ *Ibidem*, s. 159; D. Simonides, *op. cit.*, s. 46.

dzie. Spoglądając na zestawienie danych, można dostrzec sezonowy charakter nadawania tego imienia.

Do ostatnich z najczęściej wybieranych imion należy Margarethe, patronka z 13 lipca. Najwięcej dziewczynek o tym imieniu urodziło się w czerwcu i lipcu. Jednostkowe przypadki odnotowano w październiku, listopadzie, grudniu i maju. Zatem widoczny jest sezonowy charakter nadawania tego imienia żeńskiego.

Badanie sezonowości nadawanych na chrzcie imion żeńskich wykazało zwiększoną liczbę takich przypadków w miesiącach świąt patrona i poprzedzających. Jednakże częstotliwość występowania niektórych imion była zauważalna w każdym miesiącu, co z kolei zaprzeczało idei sezonowości.

Inne, niewskazane wyżej imiona pierwsze, które otrzymywały dziewczynki podczas sakramentu chrztu, to m.in.: Agatha, Albina, Antonia, Augusta, Bertha, Carolina, Christine, Clara, Emilie, Helene, Josepha, Julianna, Luzi, Magdalena, Marianna, Mathilda, Paulina, Rosa, Sophia, Susanna, Viktoria, Barbara, Johanna, Marcella, Rozalia. Podobne imiona zostały wyróżnione w badaniach M. Żmijewskiej⁴¹.

Tabela 6

Sezonowość nadawania najpopularniejszych imion męskich w latach 1831-1910

Imiona męskie	Miesiące												Suma
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
Andreas	–	4	1	–	5	1	2	–	–	2	29	3	47
Anton	13	1	–	4	5	21	1	1	1	1	2	–	50
Carl	16	10	3	–	6	2	5	2	3	14	15	6	82
Franz	6	2	12	8	7	2	8	16	32	32	9	11	145
Johann	11	20	16	13	52	38	11	13	9	22	7	16	228
Joseph	1	16	38	5	6	2	14	7	6	3	13	3	114
Paul	36	3	10	5	7	15	6	7	5	2	5	2	103
Peter	4	3	–	12	6	10	5	1	9	7	1	–	58
Thomas	3	1	6	1	–	2	1	–	4	1	–	32	51
Suma	90	60	86	48	94	93	53	47	69	84	81	73	878

Źródło: opracowanie własne na podstawie Księgi metrykalnej z lat 1831–1910, Archiwum Parafii Rzymskokatolickiej, księgi chrztów.

Imiona nadawane chłopcom nie wykazały wzorcowego założenia sezonowości. Występowały w każdym miesiącu z różnym natężeniem. Najpopularniejszym imieniem był Johann, którego święta przypadają w terminach 16 maja, 24 czerwca, 20 października i 27 grudnia. Chłopcy najczęściej otrzymywali to imię w maju (52 przypadki), czerwcu (38 zapisów) oraz październiku (22 adnotacje). Układ danych

⁴¹ M. Żmijewska, *op. cit.*, s. 163.

pozwała stwierdzić, że było to imię całoroczne, które najliczniej otrzymywały dzieci chrzczone w okresach święta patrona.

Kolejnym ze wspomnianych było imię Franz, patron z 4 października. Zarówno w tym miesiącu, jak i poprzedzającym, imię to cieszyło się sporą popularnością (październik – 32 chrzty, tyle samo we wrześniu). Bez wątpienia kult świętego Franciszka odzwierciedlały imiona dzieci płci męskiej nadawane w każdym miesiącu.

Imiona Joseph i Paul pojawiały się kilkakrotnie w każdym czasie, a najwięcej przypadków odnotowywano w miesiącu święta patrona. Dla Josepha to dzień 19 marca, co znalazło odzwierciedlenie w liczbie 38 ochrzczonych w tym miesiącu imieników świętego. Natomiast w odniesieniu do imienia Paul, którego święto przypada 25 stycznia i 29 czerwca, widać wyraźnie, że właśnie w tych miesiącach rodzice najczęściej nadawali chłopcom to imię (w styczniu 36 razy, w czerwcu 15 razy).

Imię Carl zostało odnotowane w księgach metrykalnych najczęściej w miesiącach: styczniu (16 razy), listopadzie (15 zapisów) i październiku (14 adnotacji). Jednakże z wyjątkiem kwietnia pojawiało się regularnie.

Pozostałe imiona: Peter, Thomas, Andreas i Anton występowały równie często. Zapisy dotyczące Thomasa (święto 21 grudnia) przeważały właśnie w grudniu (32 wzmianki). Największa liczba chłopców, którym nadano miano Peter została odnotowana w kwietniu – 12 przypadków, w czerwcu – 10 zapisów. Także w pozostałych dziesięciu miesiącach (z wyjątkiem marca i grudnia) dzieci płci męskiej otrzymywały to imię.

Chłopcy o imieniu Anton pojawiali się regularnie na przestrzeni roku, z wyjątkiem marca i grudnia. Z kolei najwięcej Andreasów przyszło na świat w listopadzie – 29 zapisów. W pozostałych miesiącach liczba nadawanych imion nie była znaczna, a w styczniu, kwietniu, sierpniu i wrześniu nie występowały w ogóle.

Liczba mian męskich nadawanych regularnie w poszczególnych miesiącach była, podobnie jak w gronie dziewcząt, uzależniona od kultu patrona i niejako też od panującej wówczas mody. Trudno potwierdzić modelową sezonowość, chociaż najbardziej zbliżony do tego zjawiska był przykład imienia Andreas. W pozostałych przypadkach odnotowywanie imion w odstępach niemal comiesięcznych zaciera pogląd o ich sezonowości.

Zarówno wśród dziewcząt, jak i chłopców nadawano imiona świętego patrona dnia narodzin, aczkolwiek bywali rodzice, którzy rezygnowali z imion zgodnych z kalendarzem kościelnym. Potwierdza się fakt, że w znacznej mierze przestrzegano niepisanej zasady nadawania imienia zgodnie z patronem urodzenia potomka. Podobne spostrzeżenia wyraziła M. Żmijewska, chociaż w parafii tyskiej sezonowość zachowała większa liczba imion: Walenty, Mateusz, Wawrzyniec i Maciej⁴² oraz Ewa, Małgorzata, Barbara, a także Urszula⁴³.

Rzadziej wykorzystywane imiona pierwsze, które otrzymywali męscy potomkowie krasiejowskich rodzin, to: Adolph, August, Benedict, Bernhard, Emanuel, Emil,

⁴² M. Żmijewska, *op. cit.*, s. 160.

⁴³ *Ibidem*, s. 162.

Florian, Gregor, Jacob, Leopold, Mattheus, Michael, Melchior, Philipp, Raphael, Sebastian, Simon, Stephan, Theodor, Valentin, Victor.

Dwóch chłopców otrzymało imię Johann Nepomutzen (Jan Nepomucen) z przydomkiem patrona jego narodzin. Zapewne na taki wybór miał wpływ miejscowy kapłan. Chłopcy byli dla rodziców po prostu Johannami. Nominacje te zostały wpisane w 1845 r. i 1852 r., mogło to wynikać z pragnienia podkreślenia patrona dnia narodzin. Zagadnieniu temu więcej miejsca poświęciła M. Żmijewska. W parafii tyńskiej odnotowała łącznie 36 podobnych zapisów, m.in.: Jan Ewangelista, Jan Kanty, Franciszek z Paoli, Jan Nepomucen i Katarzyna Sieneńska⁴⁴.

PODSUMOWANIE

W latach 1831-1910 w miejscowości Krasiejów przeważały narodziny chłopców nad urodzeniami dziewczynek.

Dzieci najczęściej otrzymywały imiona świętego patrona dnia ich narodzin. Inaczej było w przypadkach dzieci z nieprawego łoża. Otrzymywały one imiona biblijnych pierwszych rodziców – Adama i Ewy. Zwyczaj ten piętnował matkę dziecka i samo niemowlę, poczynając od formy zapisów w księdze chrztów. Jak wykazała analiza ksiąg metrykalnych, nie stanowiło to jednak reguły.

Daje się zaobserwować regularna powtarzalność imion nadawanych podczas sakramentu chrztu, także z zachowaniem męskich bądź żeńskich odpowiedników, np. Franz – Franziska, Johann – Johanna. Ksiądz zapisywał także łacińskie formy imion, które przeważały wśród chłopców, a wśród nich: Dominikus, Mattheus, Petrus.

Najczęściej występującymi imionami męskimi były: Johann, Franz i Joseph. Wśród dziewczynek przeważały: Maria, Franziska i Anna. Oprócz imion powszechnie występujących, w analizowanym czasie przywołano również najrzadziej występujące: dla dziewcząt Rosa, Seraphine czy Philomena, a w gronie chłopców Ottomar, Hyazinth i Hugo.

W miejscowości Krasiejów dzieci otrzymywały zazwyczaj jedno imię, co odzwierciedliło 2859 adnotacji. Jednak były też takie, których rodzice obdarzyli dwoma, trzema, a także czterema imionami (łącznie 314 zapisów). Rodzice dzieci posiadających więcej imion nie trudnili się rolnictwem, ale rzemiosłem, byli pracownikami hut, a także piastowali stanowiska urzędnicze.

Dzieci nieślubne również otrzymywały dwa, a nawet trzy imiona. Jednak ich liczba była nieznaczną.

Zauważalna jest sezonowość nadawania imienia Margaretha, a dla chłopców Andreas. Pozostałe z najpopularniejszych imion cechowała powtarzalność we wszystkich miesiącach.

Imiona nadawane dzieciom miały ścisły związek z świętymi patronami. Mieszkańcy Krasiejowa przestrzegali tego niepisanego zwyczaju. W miesiącach,

⁴⁴ *Ibidem*, s. 162.

w których celebrowano kult poszczególnych świętych, ich imiona dominowały wśród najmłodszych. W grupie najpopularniejszych imion przeważały męskie. Można przypuszczać, iż także ksiądz miał wpływ na miano dziecka. Co prawda tylko w dwóch przypadkach odnotował imiona z przydomkiem świętego – Jana Nepomucena, co jednak nie przesądza o udzielonej rodzicom jego pomocy w tym zakresie.

Imiona, które otrzymywali potomkowie krasiejowskich rodzin, nie odbiegały od tych, które nadawano dzieciom w innych parafiach. Analiza zagadnienia pozwoliła na przedstawienie najczęściej i najrzadziej występujących imion chłopców i dziewcząt, czynników determinujących ich wybór, ukazanie sezonowości zjawiska, a także różnic i podobieństw z innymi parafiami.

Mgr Magdalena Moj, Państwowy Instytut Naukowy, Instytut Śląski w Opolu (m.moj@instytutslaski.com)

Słowa kluczowe: demografia historyczna, Krasiejów, imiona męskie i żeńskie, chrzest

Keywords: historical demography, Krasiejów, male and female names, christening

ABSTRACT

The article presents an analysis of the names given to children in the village of Krasiejów in the years 1831-1910. Through exposition of the issue of the choice of first, second and third names documented in the register books in Krasiejów the author seeks to determine the frequency and scale of conferring particular names as well as the factors that influenced the decision of the parents. The object of the article is to analyze the seasonalness of the occurrence of male and female names, a phenomenon linked directly to the Catholic calendar. The most and least frequent first and second names are discussed. One of the aspects dealt with is the choice of names for illegitimate children.